

Hoempende Roerdompen in 2003

Vogelbescherming Nederland en SOVON riepen 2003 uit tot het 'Jaar van de Roerdomp'. De Nederlandse populatie van de Roerdomp, één van de 13 aandachtsoorten van het Beschermingsplan Moerasvogels, is de afgelopen decennia dermate fors afgenomen dat speciale aandacht ook wel te rechtvaardigen was. Er werd geprobeerd om via intensiever onderzoek een nog completer beeld van verspreiding en aantallen te verkrijgen dan we al hebben via het Landelijk Soortonderzoek Broedvogels (LSB). Daarnaast is extra onderzoek uitgevoerd om de kennis over de nauwkeurigheid van Roerdomp-inventarisaties te vergroten, en om mogelijkheden te verkennen om door systematische registratie van de roep meer te weten te komen over de conditie.

Ruim 300 broedparen

In het 'Jaar van de Roerdomp' zijn méér moerasgebieden bezocht dan in voorgaande jaren. Dit leverde slechts enkele niet eerder bekende broedgebieden op. Daarnaast werden reeds bekende, maar doorgaans minder belangrijke gebieden in 2003 intensiever bekeken. De bezoekenintensiteit in de meeste kerngebieden was vergelijkbaar met voorgaande jaren.

In totaal zijn in 2003, verdeeld over 77 gebieden, 274 territoria vastgesteld. De belangrijkste Roerdomp-bolwerken zijn de Oostvaardersplassen (49) en De Wieden (33), samen goed voor ruim een kwart van de Nederlandse populatie. Andere belangrijke gebieden en regio's zijn de Zaanstreek (minimaal 32 territoria), het Lauwersmeer (11), de Weerribben (10), Centraal- en Zuid-Friesland (26) en Zuidoost-Brabant (minimaal 14). Regio's met veel moerassen maar geen Roerdompen zijn de Utrecht-Hollandse laagveenplassen, Zuidwest-Friesland, Berkhede/Meijndel en Zeeuws-Vlaanderen. Rekening houdend met inventarisatieproblemen (zie verderop) en niet-onderzochte gebieden, zal de Nederlandse populatie wellicht 330-375 territoria hebben geteld.

Populatie recent in de plus

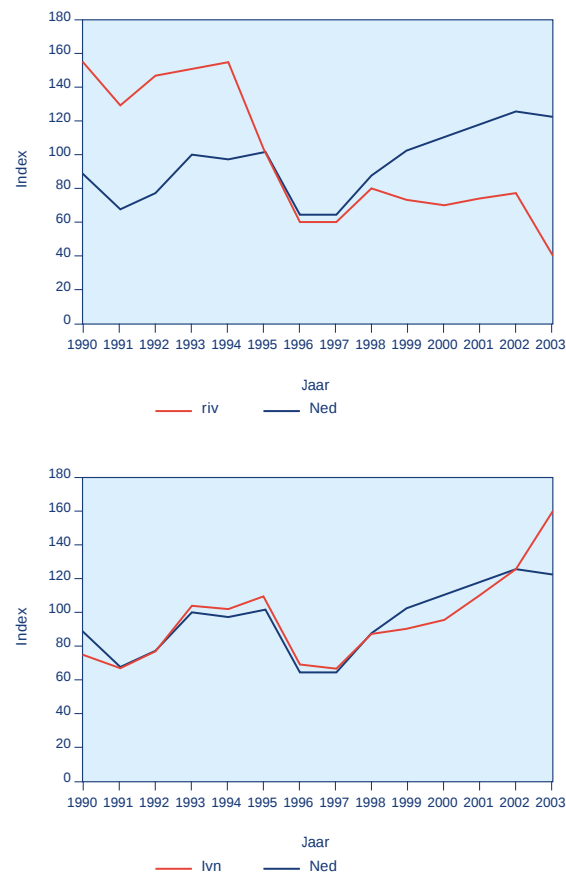
Sinds 1990 is de landelijke populatie toegenomen met gemiddeld 4% per jaar. Dat er sinds dat jaar slechts twee koude winters waren, heeft hier ongetwijfeld aan bijgedragen. Lokaal hebben ook natuurontwikkelingsprojecten gezorgd voor een toename, zoals in De Wieden en in Noord-Holland. Inmiddels lijkt de stand te stabiliseren. In het voorjaar van 2003 was de waterstand in veel gebieden relatief laag, terwijl de voorafgaande winter als 'normaal' te boek stond, daar waar de vijf winters daarvoor (vrij) zacht tot zeer zacht waren. Het Rivierengebied, waar een significante afname van gemiddeld 8%

per jaar plaatsvond, deelt niet in de landelijke opleving. Waarschijnlijk is de habitatkwaliteit door verdroging en vegetatiesuccessie hier het sterkst teruggelopen. Dat de enige koude tot strenge winters die recent zijn vastgesteld (1995/96, 1996/97) hier voor een, vergeleken met andere regio's, sterke afname leidden (waarvan de regionale populatie nog niet herstelde), doet het ergste vrezen. Ook in de regio's Zuid-Holland/Delta (o.a. Biesbosch), de duinen en in mindere mate op de hoge zandgronden was 2003 een betrekkelijk slecht jaar.

Inventariseren en trefkans

Van in totaal 58 territoria in 23 gebieden zijn gegevens gebruikt om de trefkans van Roerdompen te berekenen. Deze blijkt sterk te verschillen van gebied tot gebied, en ook nog eens van territorium tot territorium. De trefkans is in de periode 1 april - 15 mei hoger dan tussen 15 mei - 1 juli. Gemiddeld over alle onderzoeksgebieden was de kans om een aanwezige Roerdomp te horen op een bezoek vóór 15 mei 40%, na 15 mei 25%. Het lijkt erop dat de trefkans van geïsoleerde Roerdompen lager is dan die van Roerdompen die op een kilometer of minder afstand van elkaar zitten, al is het verschil niet significant. De trefkansgegevens wijzen erop dat het aantal Roerdompen maximaal 20% kan worden onderschat bij de intensieve BMP-programma's en tot 40% bij extensievere inventarisaties, maar in individuele gebieden kan de onderschatting groter zijn. Deze informatie is vooral van belang voor het vaststellen van 'exacte' aantallen. Vanuit monitoring-oogpunt is het niet noodzakelijk om jaarlijks alle aanwezige Roerdompen daadwerkelijk vast te stellen. Belangrijk is wel om per gebied een hoog en constant aandeel te volgen. Hiervoor lijkt de in het Jaar van de Roerdomp gevolgde methode gewoonlijk voldoende: drie bezoeken vóór

Figuur 2. Aantalsontwikkeling van de Roerdomp voor de fysisch-geografische regio Rivierengebied (boven) en Noordwest-Overijssel/Friesland (onder) in 1990-2003, in vergelijking met de landelijke trend (gemiddelde index=100).

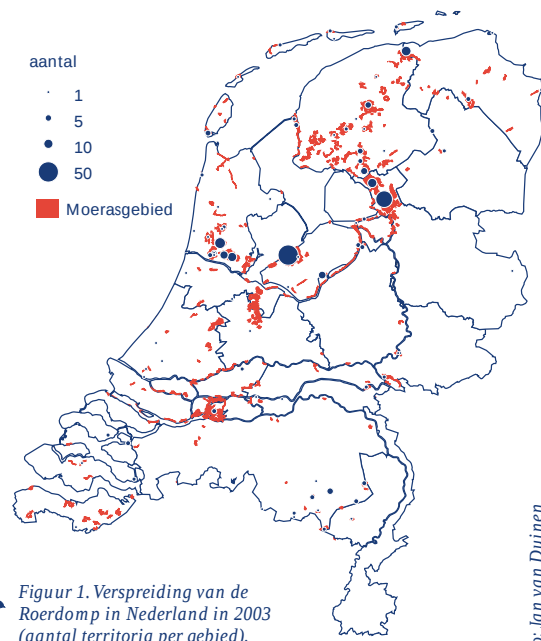
zonopkomst of na zonsondergang in de periode 1 april - 15 mei. Geïsoleerde broedparen zullen echter soms alleen bij een intensiever bezoekschema aan het licht komen (zoals BMP-B). Zeker in de kerngebieden zal jaarlijks precies dezelfde methode gehanteerd moeten worden.

Dank

Het succes van het Jaar van de Roerdomp is te danken aan de vele tientallen waarnemers die op pad gingen om Roerdompen in kaart te brengen. Voor het trefkansonderzoek zijn 17 personen veelvuldig hun telgebied inge-

trokken. Als dank hebben allen het rapport toegestuurd gekregen. Andere belangstellenden kunnen het downloaden van de SOVON homepage. In het rapport is er ook aandacht voor de hoempseries die op papier zijn gezet en de geluidsregistraties. Voor Limosa staat een artikel op de rol.

Chris van Turnhout, Arend van Dijk & Michiel van der Weide

Figuur 1. Verspreiding van de Roerdomp in Nederland in 2003 (aantal territoria per gebied). Daarnaast is de ligging van moerasgebieden weergegeven.

Foto: Jan van Duinen

De districtscoördinatoren verzameld tijdens de vergadering van februari 2003.

Van links naar rechts: Gertrude v.d. Elzen (Brabant-Oost), Romke Kleefstra (Friesland) en dan bovenaan Bas Voerman (Achterhoek, nu opgevolgd door Jasper Gelderblom), Marc Westermann (Grote Rivieren), onzichtbaar achter handleiding Patrick Bergkamp (Noord-Holland), Ben Hulsebos (Twente), Robbert Vernooij (Limburg-noord), Hans de Boer (Grote Rivieren), Mark Koopmans (Groningen) en Lieuwe Dijkse (Waddengebied).

Voorste rij van rechts naar links: Ype Hoekstra (Utrecht, nu opgevolgd door Wilco Stoopendaal), Gerwin Geertse (Zeeland, opvolger wordt nog gezocht), Hans-Peter Uebelgünn (Limburg-noord), Rudi & Diny Terlouw (Zuid-Holland-noord) en zittend Gerben Mensink (Overijssel, nu opgevolgd door Erwin Goutbeek). Niet op de foto staan Jan-Joost Bakhuizen (Limburg-Zuid), Bert Dijkstra (Drenthe), Symen Deuzeman (Veluwe), Wiel Poelmans (Brabant-west) en Ton Elzerman (Zuid-Holland-zuid).

Foto: Harvey van Diek

Over districtscoördinatoren en districtsgrenzen

Het Landelijk Soortonderzoek Broedvogels (LSB; Kolonievogels en zeldzame broedvogels) leunt zwaar op de inzet van de vrijwillige districtscoördinatoren. De DC's, zoals deze supervrijwilligers in jargon heten, zijn de regionale handen en voeten van het SOVON-kantoor. Bezig met het benaderen van tellers, het coördineren, verzamelen en controleren van de gegevens, het schrijven van een nieuwsbrief of het geven van een presentatie bij een Vogelwerkgroep, vormen ze een spin in het web. De namen van de DC's staan in ieder nummer van SOVON-Nieuws, deze keer ook hun gezichten.

Districtsgrenzen beperkt veranderd!

SOVON heeft Nederland verdeeld in 20 districten met ieder zijn of haar eigen DC. Om de overzichtelijkheid te vergroten is onlangs besloten om een beperkt aantal districtsgrenzen te wijzigen. Grenzen over atlasblokken of dwars door grote natuurgebieden zijn aangepast. Geprobeerd is om te komen tot duidelijk herkenbare grenzen, rekening houdend met provinciegrenzen, natuurgebieden en werkgebieden van Vogelwerkgroepen. Voorbeelden zijn dat het werkgebied van de VWG Alkmaar nu geheel in D1 (Noord-Holland-noord) ligt, de grens

tussen D6 (Overijssel-west) en D11 (Veluwe) nu de IJssel volgt, Het Gooi ook voor SOVON bij Noord-Holland hoort en de Groote Peel in zijn geheel onder D16 (Brabant-oost) valt. Voor een volledig overzicht van alle wijzigingen wordt verwezen naar de homepage en de districtsnieuwsbrief.

Joost van Bruggen & Michiel van der Weide